
LITERATUUR BESPREKING

Waarom liefde zo belangrijk is

Peter Braem

Sue Gerhardt. *Waarom liefde zo belangrijk is. Hoe de liefde voor je baby zijn hersenen vormt.* ISBN 978 90 5594 5849, 255 pag, EUR 19,95.

Sue Gerhardts 'Waarom liefde zo belangrijk is' gaat over de invloed van stress op de ontwikkeling van de babyhersenen. De kwaliteit van de band tussen moeder en baby heeft invloed op de hoeveelheid stress die een baby'tje te verwerken krijgt. Hoe beter die band, hoe minder stress, hoe beter de ontwikkeling en het functioneren van de hersenen.

Het boek ondersteunt de gangbare gedachte dat een goede hechting een voorwaarde is voor een stabiel emotioneel leven. Over dit laatste handelt het grootste gedeelte van dit boek. De auteur beargumenteert voornamelijk op biologisch niveau.

Sue Gerhardt sleept alle relevante hormonen, neurotransmitters en hersenstructuren aan om haar betoog te overgieten met een (soms quasi-) wetenschappelijke saus.

De invloed van stress op de hormoonhuishouding en de invloed van hormonen op de ontwikkeling van de babyhersenen worden gedetailleerd beschreven; en vooral wat hierbij allemaal fout kan gaan. De auteur betoogt dat gestreste ouders gestreste baby's zullen produceren, die kans maken hun verdere leven gestrest te blijven. Haarbij gaat het volgens mij maar om één boodschap: 'moeders (en vaders natuurlijk ook), houdt - in het belang van uw baby - van uw baby!' En daar heeft ze natuurlijk helemaal gelijk in.

Sue Gerhardt, Brits psychoanalytisch psychotherapeut, is mede oprichtster van het tien jaar bestaande Oxford Parent Infant Project (Oxpip). Oxpip biedt hulp aan ouders en hun baby's. De hulpverleners van Oxpip proberen een liefdevolle en veilige band tussen de ouders en hun baby's tot stand te brengen. Dit gebeurt face-to-face, maar ook in groepsverband. Een andere doelstelling van Oxpip is het op nationaal niveau onder de aandacht brengen van onderwerpen die te maken hebben met de geestelijke gezondheid van kinderen. Sue Gerhardt, Oxpipper van het eerste uur, doet dit ook in haar boek. Haar boek besluit met een pleidooi voor maatschappelijke erkenning voor het belang van de omstandigheden van ouders. Hoe meer ouders economisch moeten presteren, hoe minder aandacht zij voor hun baby's zullen hebben, hoe meer psychische problemen er zullen ontstaan bij deze baby's. Hierbij moeten wij ons realiseren, aldus Sue Gerhardt, dat deze baby's de volwassenen zijn die ons op onze oude dag zullen verzorgen, die onze industrieën leiden, die ons vermaken en die naast ons komen wonen. Ouders moeten tijd krijgen om hun baby's aan te raken en om responsief te zijn. Ouders moeten veel tijd met hun baby's doorbrengen.

De eigenschappen van goede ouders, aldus Gerhardt, zijn in wezen stressregulerende eigenschappen. Ouders luisteren, zijn opmerkzaam, zijn in staat om invloed op gevoelens uit te oefenen door fysiek, emotioneel of mentaal contact. Dit is natuurlijk geen nieuws, iedereen begrijpt vast wel (ergens) waar een goede ouder aan zou moeten voldoen.

Ik las op het internet laaiend enthousiaste kritieken (de Engelstalige versie is al in 2004 verschenen) zoals 'dit boek is één van mijn beste aankopen ooit op het gebied van boeken!' of 'dit boek is een 'must' voor allen die met de geestelijke gezondheidszorg te maken hebben'. In een serieuzere recensie wordt Sue Gerhardt als 'dapper' omschreven omdat zij de zachte materie van de hechtingstheorieën koppelt aan de harde kennis van de neurowetenschappen. Ik denk echter eerlijk gezegd niet dat wij gewapend met de kennis van dit boek gestreste ouders beter kunnen begeleiden en behandelen. Het boek van Sue Gerhardt onderschrijft datgene wat we al lang weten: hoe beter de band tussen moeder en baby, hoe minder er later aan de tot volwassene uitgegroeide baby gesleuteld hoeft te worden.

Hoogleraar Gail A. Hornstein op Deltasymposium 'Psychiatrie Gewoon!' 'We luisteren niet naar stemmenhoorders'

Gerard Vonk en Antoinet Kabbedijk

G. Hornstein, *Stemmen in je hoofd, een geheime code van waanzin*,
Luitingh-Sijthoff b.v., ISBN 9021803429, 448 pag. EUR 24,95

Het uitbrengen van 'Stemmen in je hoofd, de geheime code van de waanzin', de Nederlandse versie van haar boek 'Agnes's jacket' en een uitnodiging als spreker op het Deltasymposium 'Psychiatrie Gewoon!' bracht Gail A. Hornstein naar Nederland. De Amerikaanse hoogleraar psychologie en pedagogiek schrijft over de psychiatrie en dan vooral over psychoses en de zogeheten egodocumenten van cliënten die stemmen horen. Een kennismaking.

In haar boek schrijft Hornstein over haar psychologische zoektocht naar de betekenis van gekte. De bijzondere jas die Agnes Richter droeg gaf haar de benodigde inspiratie.

In het begin van de negentiende eeuw kwam Agnes op 42-jarige leeftijd in aanraking met de psychiatrie, werd opgenomen en verliet de inrichting nooit meer. Het was de tijd waarin de cliënt zijn of haar verhaal kon opschrijven, maar vervolgens zag dat dit werd weggegooid en niet in de behandeling werd opgenomen. Het werd gezien als onderdeel van de gekte.

Het jasje van Agnes

Zo is er in de status van Agnes niets terug te lezen over haar stemmen en belevingen. Haar jas bleef bewaard -tentoongesteld in een museum in Heidelberg- en vertelt het verhaal van haar leven en belevingen.

Als een vakkundig naaister stikte zij met zes kleuren draad haar verhaal op het stugge instellingsuniform. Het ontcijferen van de tekst is een lastige opdracht, aangezien de letters dicht aaneen zijn gestikt en het onduidelijk is waar de tekst begint, zich voortzet en eindigt. Wat ontrafeld is, lijkt autobiografisch te zijn. Het bevat intensieve, heftige boodschappen die niet altijd te begrijpen zijn. Er is echter niet goed geluisterd, doorgevraagd of de juiste vraag gesteld om te begrijpen wat Agnes bezielde. Hier maakt Hornstein haar punt, want zij vindt dat de psychiatrie niet luistert en onvoldoende probeert te begrijpen wat de stemmen vertellen. "Het is te gemakkelijk om te zeggen dat de teksten nergens op slaan. In werkelijkheid is het zo dat wij ons niet verdiept hebben in de betekenis die het heeft voor de cliënt zelf."

Kloof

Volgens de hoogleraar bestaat er een immense kloof tussen de persoonlijke ervaringen van mensen met een psychiatrische ziekte en de biologische verklaringen voor het psychisch ziek zijn. Zij onderbouwt haar argument met een lijst van zeventienhonderd Engelstalige egodocumenten van mensen die stemmen horen; een verzameling die op haar website is terug te lezen. Volgens Hornstein wordt er in de behandeling veel niet geprobeerd en gaat het te vaak om medicatie of ECT. Die beperkte keuze werkt vernauwend. Een manier die haar aanspreekt, is het ook in Nederland omarmde denken in herstel. "Laat mensen die stemmen horen hun ervaringen vertellen en luister er ook echt naar. Het is niet goed om mensen die lijden aan psychoses te ontmoedigen of af te breken, door hen voor te houden dat 'ze niet meer beter worden' of dat 'ze zijn uitbehandeld'. Mensen met een psychiatrische stoornis kunnen herstellen; deze hoop mag je ze niet ontnemen!"

Trauma

Hornstein houdt een warm pleidooi voor de zogeheten groepen van stemmenhoorders, met professor Marius Romme uit Maastricht als grondlegger. Op niet formele plekken ontmoeten mensen elkaar en praten over de stemmen die zij horen. Bij het doorvragen over de stemmen, komen vaak trauma's uit het verleden boven water, zoals seksueel misbruik en andere heftige life events. Deze beweging krijgt overigens niet de volledige steun in de wereld van de psychiatrie, maar weet zich langzamerhand toch te verspreiden over de aardbol. Opvallend genoeg blijft de VS achter. De nieuwe opvattingen over psychiatrie vinden weliswaar vaak daar hun oorsprong en waaien over naar Europa, maar voet aan de grond krijgt het in de 'eigen' VS niet.

Het gegeven dat de Amerikaanse psychiater moeilijk op andere gedachten te krijgen is, stemt Hornstein ontevreden. "Zij volharden in de medicamenteuze aanpak, gaan uit van de visie dat er bij een psychose iets fout gaat in de hersenen en dat het tot vreemde dingen leidt." De psychologe erkent dat zij er vrijuit over kan spreken en schrijven, omdat zij geen eigen praktijk heeft en daardoor geen direct geldelijk belang heeft bij het behandelen van cliënten.

Waanzin doorgronden

Tot slot geeft de gedreven Hornstein 'de psychiatrie' een boodschap mee; "Ga er altijd van uit dat iemand beter kan en een positieve kracht bezit, hoe erg iemand er wat betreft zijn of haar psychische conditie ook aan toe is. We moeten luisteren naar degenen die stemmen horen als we de waanzin willen doorgronden. Een nieuw begrip van de stemmenhoorders kan leiden tot andere behandelmethoden en maakt de weg vrij naar herstel."

"Bemoeizorg"

Gerard Lohuis

Jules Tielens en Maurits Verster, *"Bemoeizorg"* ISBN 9789058981691
Uitgeverij de Tijdstream, pag. 336, prijs 25,00 euro.

*At night the highway's diesel roar
Speaks to me and tells me more
Than any book I've ever read
Or anything you ever said (Henry Rollins)*

De ongeletterde, stille luisteraar weet soms meer dan de wetenschapper die alsmaar spreekt, omdat niet alleen woorden zeggen wat er bedoeld wordt. Omdat niet alles wat onderzocht en bewezen is, hoe goed onderbouwd en bruikbaar dit op papier ook mag zijn, altijd en overal werkt. Bemoeizorg is nu eenmaal de zorg die actief en buiten de deuren van het kantoor wordt geboden aan mensen die zorg mijden, ernstige problemen hebben en daarom recht hebben op hulp.

Zoals in Zuid-Afrika ubuntu bestaat, daar zijn ze met elkaar als collectief verantwoordelijk voor de

dingen die om hen heen gebeuren, zo kent de zorg zijn eigen frontwerkers die liever niet wachten totdat het uit de hand is gelopen maar 'uitrukken' wanneer de schade beperkt kan worden. Zeker wanneer het om iemand gaat die oordeelsonbekwaam is en de regie over zijn eigen leven is kwijtgeraakt.

Er wordt geleidelijk aan meer geschreven over de werkwijze van de bemoeizorg, maar er is tot op heden geen boek gepubliceerd dat zo back-to-basic is als dit boek. Het is alsof je naast de cliënt staat die wellicht bijzonder vreemd overkomt, en jij als goedwillende maar ver van onnozele zorgverlener, bladert in het boek en krijgt diverse handreikingen aangeboden om de cliënt met respect tegemoet te treden. Met behoud van eigen authenticiteit en veiligheid. Want als er 1 ding duidelijk is in de bemoeizorg, dan is het wel het zoeken naar wederkerigheid vanuit een volledig respect voor elkaar. Mensen die hierin werkzaam zijn, zijn in het verleden door Gert Schout al eens getypeerd als mensen die trouw kunnen zijn, creatief, werkend met compassie, vasthoudend, geduldig, altruïstisch en stressbestendig.

Tielens en Verster werken in deze dagelijkse praktijk en hebben goed gekeken hoe het werkt wanneer je aan de deur komt en vertelt dat je dat doet omdat je het idee hebt dat de ander wel hulp kan gebruiken. Onder het motto "eerst begrijpen, dan ingrijpen" (een van de vele 'tegeltjes'- wijsheden die in het boek opgenomen zijn) laat de hulpverlener zichzelf kennen en werkt deze het liefst op een onverbloemde wijze naast de cliënt. "zacht waar het kan, hard als het nodig is". Want je laat iemand niet in de steek wanneer hij of zij richting het ravijn denderd, maar gaat er ook niet met een kanonneerboot op af wanneer de man stilltjes en angstig in de eigen woning weg zit te kwijnen.

Het boek gaat in op de verleiding van de cliënt omdat een Jehova-getuige ook niet zo maar bij u op de stoel zit. Maar het boek geeft op geen enkele wijze tips van iemand die komt preken. Integendeel, preken werkt niet en overtuigen al helemaal niet wanneer de cliënt vermoedt dat de ondergang van de wereld wel eens dichterbij kan zijn dan hem lief is.

Wat de bemoeizorger wel kan doen, staat op verschillende plaatsen in het boek beschreven, en reken maar dat een aandachtige manier van aanwezig zijn (presentie), contact maken, luisteren naar betekenisvolle verhalen van de cliënt en het motiverend benaderen er vol passie in beschreven worden. Bent u benieuwd hoe dat moet? Dan is dit boek aan u besteed.

Het bijzondere is dat het boek door iedereen gelezen kan worden omdat het in heldere taal uitlegt hoe het er in de praktijk van de bemoeizorg aan toe gaat. Bovendien leest het boek als een trein en na mijn reis tussen Amsterdam en Groningen kon ik het uitgelezen dichtklappen. Dat zegt iets over de praktische en onderhoudende manier van schrijven. Of zoals het kapt terecht beschrijft: 'het is een boek met eenvoudige tips voor moeilijke zorg'. Een probleem is nu eenmaal niet iets om moeilijk over te doen, maar wel om er iets aan te doen. Het zal me niet verbazen dat Tielens en Verster binnenkort de collegezalen binnenkomen met een cliënt die van de straat is gehaald om de studenten eens streetwise te maken. En dit boek kan als verplicht aan de literatuurlijst voor de toekomstige bemoeizorger worden toegevoegd.